

NOVI STALNI POSTAV MUZEJA XIV ZOI U SARAJEVU

Nina Pirnat-Spahić
Muzej XIV ZOI
Sarajevo

etabliranoj svjetskoj muzeološkoj praksi u kojoj jedan uz drugog egzistiraju najrazličitiji tipovi muzeja, od evropskog muzeja – salona, američkog muzeja – kluba do sovjetskog muzeja – škole pa i modeli sui generis muzeja – laboratorije (nauka) i

muzeja – atrakcije (turizam), razvio se i tip novog muzeja (svojevremeno nazvan muzej budućnosti) koji postaje savremeni višedimenzionalni i multimedijalni prostor kulturne komunikacije u najširem smislu riječi. Otvoren prema vanjskom svijetu, dopunjen stvaralačkim ateljeima (umjetničkim, naučnim ili tehničkim) te opremljen brojnim savremenim tehnikama animacije, takav muzej pruža nove mogućnosti posredovanja i interpretacije kulturnih poruka i sadržaja te se približava Glusbergovoj projekciji »hladnih« muzeja.

U tom kontekstu muzejske stalne postavke imaju, ako ne uvijek centralnu, onda svakako presudnu ulogu u funkcioniranju muzejskog organizma. Stalni postavi većine naših muzeja, pa i mnogih svjetskih muzejskih ustanova staroga kova, predstavljaju puki zbir zanimljivih i dragocjenih eksponata u najčešće neadekvatnim, oronulim i depresivnim ambijentima, bez realnih mogućnosti da u kratkom roku promijene svoj karakter te postanu istinski prenosnici kulturnih sadržaja, generatori razvijanja vizuelne, likovne ili multimedijalne kulture i komunikacije, te kreatori viših estetskih i drugih kvalitativnih ili suštinskih kriterija.

U duhu ekonomskog preobražaja našeg društva, moramo također napomenuti i izuzetno značajnu ulogu koju muzeji i posebno njihovi stalni postavi imaju u kulturnoj ponudi grada, mada svijest o tome veoma sporo ulazi u odgovarajuće društvene institucije. Ipak, svjetska pa i naša turistička praksa pokazala je i dokazala da bez uključivanja kulturnih djelatnosti kao neizostavnog segmenta turističke ponude nema efikasnoga turističkog privređivanja, te da će se svako ulaganje u kulturu u budućnosti vratiti višestruko. Stoga i aktualna muzeologija ne može i ne smije ignorirati religiju modernog života, te mora odgovoriti efikasnošću, organizacijom i poslovnosću na imperativne »putujućeg čovječanstva«.

Ako opet govorimo o stalnim postavama, mišljenja smo da je potrebno posebno razmatrati problematiku ekspozicija u velikim i u malim, u umjetničkim i ostalim muzejima. Postavi u velikim muzejima rade se za duže vremenske periode, ne moraju se, a i ne mogu se često mijenjati (finansijski, tehnički i brojni drugi razlozi), mada smo ubijedeni da moraju pratiti savremenu muzeološku tehnologiju i metodologiju, te aplicirati moderna vizuelno-arhitektonska rješenja. Važno je da se postav sadržajno može mijenjati u pojedinim segmentima, jednostavno i bez većih tehničkih zahvata, kako bi se javnosti predstavilo što više različitog materijala iz bogatih fundusa – mrtvoga kapitala. Manji muzeji, a posebno ne-umjetnički (tj. istorijski, tehnički, sportski, muzeji revolucije...) i inače muzeji sa manje atraktivnim materijalom trebali bi veoma često redizajnirati svoje stalne muzejske postavke, i to više u formalnom i inovativnom nego u sadržajnom smislu: svježim duhom koncepcije postava i prije svega novim likovno-arhitektonsko-vizuelnim efektima nuditi drugačije i nove interpretacije poznatog sadržaja.

Nove komunikacione forme muzejskog materijala nesumnjivo će privlačiti i na razne način intrigirati uvijek novu i drugačiju publiku. Sve to, naravno, iziskuje pozamašna finansijska sredstva koja naše društvo, u kojem su kultura i obrazovanje pri samom dnu na ljestviti prioriteta cjelokupnoga društvenog razvoja, na žalost ne može ili teško može obezbijediti.

U čitavoj Jugoslaviji, a posebno u vlastitoj sredini, tako često osporavan i kritikovan, sarajevski Muzej XIV ZOI u međunarodnoj porodici olimpijskih i sportskih muzeja uživa značajan ugled i mogli bismo reći da, zahvaljujući svojoj originalnoj koncepciji »umjetnost & sport«, zauzima i sasvim posebno mjesto. Treba čak reći da se mnoge srodne ustanove u svijetu postepeno usmjeravaju u sličnu programsku shemu, znajući da jedino ovakvim multidisciplinarnim pristupom mogu trajnije i istinito pridobiti svoju publiku. Muzej XIV ZOI je sa segmentom stalnog olimpijskog postava od osnivanja (prije samih XIV ZOI) nadalje prvenstveno u funkciji turističke ponude za sve one koji dolaze u Sarajevo prije svega zato što je Sarajevo postalo »olimpijski grad«. Danas, pet godina nakon održavanja te naše do sada najveće sportske manifestacije, Muzej XIV ZOI ostaje i jedini njen trag u gradu (ako izuzmemo sportske objekte koji manje ili više uspješno funkcioniraju u postolimpijskom razdoblju), pa stoga nije čudno da je više od 75 posto individualnih i organizovanih grupnih posjeta i dandas upravo inostranih turista, koji svi redom veoma pažljivo i sa velikim zanimanjem običu neveliki prostor stalnog postava, prelistaju raspoložive publikacije i gledaju filmove o XIV ZOI. Prvi stalni postav Muzeja XIV ZOI otvoren je uoči Igara, 8. februara 1989, što je predstavljalo presedan u istoriji sličnih muzeja u svijetu. Svoj arhitektonsko-likovni izraz dobio je sa adaptacijom kompletne zgrade, austro-ugarske Vile Mandić koju je 1903. godine sagradio ugledni arhitekt Karl Parik u tada uobičajenom historicističkom stilu. Adaptaciju i stalni postav projektirali su sarajevski arhitekti Halid Muhasilović i Slavko Cindrić, trudeći se da enterijer zadobije jedinstvenu likovnu obradu (prostor stalnog postava, biblioteka, galerija, radionice..., osim kancelarija koje su ostale u starom ruhu). Na panoima i u vitrinama, fotografijom, dokumentima i predmetima prikazane su bile pripreme i organizacija XIV ZOI te održavanje predolimpijskih takmičenja. Likovni segment je predstavio zvanične olimpijske plakate, mapu svjetske grafike Art & sport, dok su sva donatorska likovna djela poklonjena u povodu Olimpijskih igara bila izložena u prostoru galerije na prvom spratu (i kasnije se ova zbirka, posebno u programsko mrtvoj sezoni, u ljetnim mjesecima, postavlja u galerijskim prostorijama i na neki način predstavlja sastavni dio stalnog postava). Drugi stalni postav završen je na prvu godišnjicu XIV ZOI te ne mijenja arhitektonski izgled izložbe: izmjene se rade u prelomu fotografija, štampaju se tekstovi, ubacuje se bogatiji izbor predmeta – eksponata iz fundusa, uključuje se novi tematski blok igre od svečanog otvaranja preko svih sportova do podjela medalja i svečanog zatvaranja. Uvodi se video informacija kao nadgradnja ili dogradnja osnovne muzejske ekspozicije. U međuolimpijskom razdoblju (1984–1988) Muzej je obišao velik broj domaćih i stranih posjetilaca, te možemo reći da su i prvi i drugi postav olimpijske izložbe, shodno vremenu u kojem su nastali, imali veoma značajnu informativnu, kulturološku i obrazovnu ulogu. Činjenica da nakon XV ZOI u Calgaryu sarajevske Igre nisu više sadašnjost, već pripadaju olimpijskoj prošlosti, kao i najnovija saznanja o metodološkim i tehnološkim razvojnim trendovima u oblasti muzeologije potakli su nas na razmišljanje o novom, trećem stalnom postavu, koji bi prije svega uveo koncepcijske, likovno-arhitektonske i tehnološke novine u skladu sa zahtjevima savremene muzeologije.

Muzej XIV ZOI, Sarajevo – detalj stalnog postava

Idejni projekt je, uz osnovnu stručnu sadržajnu i konceptijsku preporuku iz Muzeja, pripremio uspješni sarajevski tandem arhitekata Tanja Dimitrijević-Roš i Stjepan Roš (učesće na konkursu za Muzej revolucije u Ljubljani, otkupna nagrada na konkursu za arhitektonsko-urbanističko rješenje Rapca i Grand prix Collegiuma Artisticuma u Sarajevu za realizaciju adaptacije Kamernog teatra 55). Poznavajući svjetske muzejske postavke i njihovu problematiku, iskustva savremene arhitekture, likovnu i pozorišnu umjetnost, rado su se prihvatili ponudenoga zadatka shvativši ga kao neke vrste profesionalnoga kreativnog izazova. Novo arhitektonsko rješenje bazirano je na postmodernističkom shvaćanju prostora i dijalektičkom odnosu prema sadržaju-zbirici stvarajući kreativnu komunikacijsku atmosferu. Smanjen i prilagođen novom duhu izložbe, dokumentarno-informativni aparat poštuje osnovne muzeološke zahtjeve. Nadgrađen je jakom videoinformacijom i dijainformacijom. Olimpijski duh, entuzijazam, vedrina mladosti i iskustvo tradicije, kreativnost – to su poruke koje bi novi postav trebao emitirati svakom posjetiocu muzeja, koji je naglašenim simbolima, prikrivenom informacijom i novoosmišljenom prostornom dimenzijom nehotice uključen u neke vrste muzejske scenografije gdje je prisiljen aktivno učestvovati u percepciji muzejskog materijala, istraživati prostor i definirati vlastitu hodnu liniju.

Na žalost, ovaj konceptijski originalan i duhovit te arhitektonski prečišćen,

jednostavan i izuzetno funkcionalan projekt – izložba je sačinjena od elemenata koji su višenamjenski, montažno-demontažni i lako pokretljivi – zbog nedostatka finansijskih sredstava nije realiziran. Završen je samo ulazni dio sa informativno-prodajnim punktom, dok je za samu olimpijsku postavku nađeno, po našem običaju, kompromisno, mada korektno rješenje. Osnovne karakteristike izmjena u novom postavu s obzirom na prethodni su tematska reorganizacija u prostoru, minimalizacija sadržaja, promjena dokumentarnog i fotografskog materijala, likovno-formalni (a ne i arhitektonski) zahvati. Najoriginalniji pomak u ekspoziciji napravljen je u centralnom, ulaznom prostoru, gdje je olimpijska priča gotovo u cijelosti ispričana plakatima (istorija olimpizma, zvanični plakati XIV ZOI, olimpijski plamen, kulturni program). Osim nekoliko fotografskih prikaza sportova i predmeta u vitrinama, čitava izložba predstavlja Igre putem specijalne kreativne dimenzije i kulturnih sadržaja: grafičkim dizajnom, arhitekturom, izdavaštvom, kulturnim programima, medaljama i numizmatikom i sl. Vedeokasete, razne publikacije i muzejski vodič mogu pružiti svu dopunsku informaciju koja je eventualno potrebna ili poželjna. U formalnom smislu teški, kabasti panoi zamijenjeni su staklom, fiksne vitrine manjima i pomičnima, njihov se razmještaj dosta razlikuje od prethodnog, a vizuelni izgled pojedinih panoa je u likovnom i grafičkom smislu znatno poboljšan. Na žalost, ni intervencije na muzejskoj rasvjeti predviđenoj projektom Roševih nisu ni djelimično realizirane. A

muzejska rasvjeta, inače bolna tačka svih pa i naših muzeja i galerija, jedan je od najznačajnijih faktora savremenog pristupa vizualizaciji muzejskih ili galerijskih postava. Imajući u vidu specifičan karakter samog Olimpijskog muzeja i njegovih zbirki, svjesni smo da i njegov stalni postav u mnogočemu odudara od klasične muzealne prezentacije: on je u koncepciji i realizaciji promišljena i svjesna kombinacija muzealnih i galerijskih principa komunikacije.

Uvjereni smo da će i ovakva stalna olimpijska izložba pružati dovoljno zanimljivu i dovoljno iscrpnu informaciju inostranom posjetioču, a domaćem gostu koji često dolazi u ovaj prostor zbog programa otvorene katedre ili prolazi kroz njega u galerijski dio muzeja nuditi manje dokumentarno suhoparan, a više likovno i vizuelno oplemenjen ambijent.

Koliko smo obeshrabreni zbog nemogućnosti realizacije jednog originalnog i u svim pogledima savremenog projekta, toliko smo zadovoljni da smo gotovo bez dotacija, samo sa materijalnim i ljudskim »unutrašnjim rezervama«, na kraju ipak uspjeli pripremiti za javnost nešto novo. To je toliko dragocijenije ako znamo da je u Sarajevu jedino Zemaljski muzej u povodu stogodišnjice svoga postojanja i rada uspio realizirati drugu fazu novoga stalnog postava, dok ostali muzeji životare i bore se za golo održavanje zgrada i osnovnih djelatnosti.

Zato, na žalost, ovaj tekst ne možemo završiti optimistički jer pomenuti novi tip muzeja u našim uvjetima ostaje »muzej budućnosti«, prije daleke nego bliske, a što je najgore, svijest o tome i o kompleksnosti i značaju ove problematike unutar cjelokupnih kulturnih i društvenih razvojnih kretanja postoji samo u veoma uskim muzealnim i kulturnim krugovima.

Primljeno: 14. 12. 1989.

SUMMARY

The new permanent display of the Museum of the 14th Winter Olympics in Sarajevo

Nina Pirnat-Spahić

Smaller museums, particularly those that do not exhibit art but less attractive material, ought to redesign their displays very frequently.

The Museum of the 14th Winter Olympics in Sarajevo, which was criticized in Yugoslavia, is respected in the international family of olympic and sports museums, owing to its concept of »Art and Sports«.

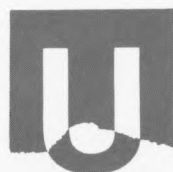
The Museum has a segment of the permanent olympic display, today the only trace of the Olympic Games held in Sarajevo. It is situated in the Mandić Villa, a house built in the historicist style in 1903, and adapted for the museum. The first display opened for the Games in February 1984. The second display designed in 1985, included more and varied exhibits and video information. The project for the third display was made by architects from Sarajevo, Tanja Dimitrijević-Roš and Stjepan Roš, the design being based on the postmodernist concept of space and a dialectical relation to the contents, the collection. Unfortunately, this original, functional and witty design was not realized for lack of financial support. The entrance to the museum with the information and sales counter has been completed, and a compromise solution found for the olympic display.

SPOMEN-SOBA OSME KRAJIŠKE NOU BRIGADE

Nijazija Maslak

Regionalni muzej Pounja

Bihać

decembru 1988. godine Vojni muzej iz Beograda u saradnji sa Regionalnim muzejom Pounja iz Bihaća, na prvom spratu zgrade Kloстера, gdje se nalazi novi izložbeni prostor Regionalnog muzeja Pounja, postavio je Spomen-sobu Osme krajiške

NOU brigade, koju je 22. decembra 1988. svečano otvorio njen prvi ratni komandant general Hamdija Omanović.

Tematsko-ekspozicioni plan Spomen-sobe više su puta razmatrali Uređivački odbor Spomen-sobe, recenzent general Rahmija Kadenić, predsjednik Odbora za ediciju brigade general Hasan Četić i načelnik Vojnog muzeja iz Beograda pukovnik Vojislav Subotić, i nakon definitivne izrade potpukovnika Milutina Radivojevića usvojen je u cjelini.

Glavni projektant postavke bio je arhitekta Božidar Ž. Milinković iz Beograda. Postavka je podeljena u šest dijelova.

U uvodnom dijelu je prikazan razvoj ustanka u Bosanskoj krajini, stvaranje Bihaćke republike i pripreme za njenu odbranu. Od eksponata se ističu karta Bihaćke republike od novembra 1942. do 20. januara 1943. godine i fotografija narodnog zbora u Cazinu decembra 1942. godine, na kojem je govorio Vrhovni komandant NOV i POJ drug Tito, kada se prvi put predstavio narodu i rekao da je Josip Broz i da je rodom iz Kumrovcu u Hrvatskom zagorju.

U drugom dijelu koji je tematski i prostorno najveći, ekspozicija prati formiranje Osme krajiške NOU brigade, njenu organizacijsko-formacijsku i partijsku strukturu i borbe u širem području Podgrmeča. Ističu se velika fotografija Vrhovnog komandanta NOV i POJ Josipa Broza Tita i karta koja prikazuje borbeni put brigade od 28. decembra 1942. do 15. maja 1945. U dvije vitrine prezentirani su predmeti među kojima su posebno interesantni pištolj Hamdije Omanovića, prvog komandanta brigade, ručni sat narodnog heroja Avde Čuka, političkog komesara brigade, platnena torbica narodnog heroja Mahmuta Ibrahimpašića, političkog komesara 4. bataljona, i džepni sat i torbica za karte narodnog heroja Mržljak Ibrahima, zamjenika političkog komesara čete.

U okviru trećeg dijela prikazana je Osmu krajiška NOU brigada u borbama na sektoru Zenice i Travnika. Pomoću karti, dokumenata i fotografija prikazane su operacije na tom sektoru, u kojima je brigada doprinela sprečavanju organizovanog povlačenja jedinica iz njemačke grupe armija »E«.

U četvrtom dijelu je prikazano učešće brigade u završnim operacijama jugoslovenske armije za oslobođenje zemlje, posebno borbe u teškim uslovima za oslobođenje Karlovca i na pravcu Samobor – Brežice.

U petom dijelu su ukratko prikazani poslijeratni zadaci brigade, njen odlazak na područje Zadra radi odbrane jadranske obale, svečanosti sa proslava godišnjica brigade u Cazinu i Bihaću, te manevri pripadnika Osme teritorijalne brigade koja je preuzela borbene tradicije Osme krajiške NOU brigade.

U šestom dijelu sobe je na 22 panoa Olivera Stojadinović, dipl. slikar-grafičar iz Beograda, umjetničkim slovima (rimski kapitala i humanistička minuskula) abecednim redom ispisala imena 1200 poginulih i umrlih boraca Brigade.

Prezentaciona tematika je izražena eksponatima svih mogućih vrsta. Postavka sadrži 216 muzejskih eksponata: od toga 171 na programskim panoima, 37 trodimenzionalnih predmeta u 3 vitrine, 1 trodimenzionalni predmet u slobodnom prostoru i 8 dijapanoa na prozorima.